

สรุปบทเรียนการพัฒนาความรู้

หลักสูตร

กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสำหรับผู้ปฏิบัติงานภาครัฐ (PDPA for Government Officer)

ชื่อ-สกุล (ภาษาไทย) นางสาวประไพพิศ ศรีมาวณิช ตำแหน่ง นักวิทยาศาสตร์ชำนาญการพิเศษ

สังกัด กลุ่มวิจัยกายภาพดิน สำนักวิทยาศาสตร์เพื่อการพัฒนาที่ดิน

วันที่อบรม 20 กุมภาพันธ์ 2569 วิทยากร ดร.มนต์ศักดิ์ โช้เจริญธรรม

ผู้อำนวยการสถาบันนวัตกรรมและกรรมาภิบาลข้อมูล (DI)

วัตถุประสงค์ของหลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับฐานกฎหมายเพื่อประกอบการเก็บรวบรวม ใช้ งาน และเผยแพร่ข้อมูลส่วนบุคคล และฐานกฎหมายที่แนะนำสำหรับภาครัฐ และมีความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงาน โดยอาศัยฐานกฎหมายภารกิจเพื่อประโยชน์สาธารณะและความจำเป็นในการใช้อำนาจรัฐ

สรุปบทเรียน

“กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสำหรับผู้ปฏิบัติงานภาครัฐ (PDPA for Government Officer)” เป็น การถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ซึ่งเป็นกฎหมายสำคัญที่กำหนด หลักเกณฑ์ในการเก็บรวบรวม ใช้ และเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของประชาชน เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของ เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล โดยเนื้อหาหลักสูตรมุ่งเน้นให้เจ้าหน้าที่ภาครัฐมีความเข้าใจหลักการสำคัญของกฎหมาย รวมทั้งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานของหน่วยงานรัฐได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

แนวคิดและความสำคัญของกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล คือ “ศักดิ์ศรีของกฎหมายคุ้มครองข้อมูล ส่วนบุคคล” ซึ่งถือเป็นกฎหมายที่มีความสำคัญต่อการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนในยุคดิจิทัล เนื่องจากข้อมูล ส่วนบุคคลเป็นข้อมูลที่สามารถระบุตัวบุคคลได้ และอาจส่งผลกระทบต่อความเป็นส่วนตัว ความเป็นส่วนตัว และสิทธิ ของบุคคล หากมีการนำข้อมูลไปใช้โดยไม่เหมาะสม ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐซึ่งเป็นผู้เก็บรวบรวมและใช้ข้อมูล จำนวนมาก จึงจำเป็นต้องมีความเข้าใจและปฏิบัติตามหลักการของกฎหมายดังกล่าวอย่างเคร่งครัด

ข้อมูลส่วนบุคคล หมายถึงข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลที่สามารถระบุตัวบุคคลนั้นได้ ไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดย อ้อม เช่น ชื่อ-สกุล หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน ที่อยู่ หมายเลขโทรศัพท์ หรือข้อมูลอื่น ๆ ที่สามารถเชื่อมโยง

ถึงบุคคลได้ หลักการสำคัญของการดำเนินงานตาม กฎหมาย PDPA โดยการดำเนินการกับข้อมูลส่วนบุคคลจำเป็นต้องมีฐานทางกฎหมายรองรับ เช่น ฐาน ความยินยอมของเจ้าของข้อมูล ฐานการปฏิบัติตาม สัญญา ฐานการปฏิบัติตามกฎหมาย ฐานประโยชน์ โดยชอบด้วยกฎหมาย หรือฐานภารกิจเพื่อประโยชน์ สาธารณะ เป็นต้น สำหรับหน่วยงานของรัฐ วิทยากร

ได้อธิบายว่าการดำเนินงานหลายกรณี สามารถอาศัยฐานกฎหมายด้านภารกิจเพื่อประโยชน์สาธารณะ หรือการใช้ อำนาจตามกฎหมายของรัฐได้ ซึ่งไม่จำเป็นต้องขอความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลเสมอไป อย่างไรก็ตาม การ ดำเนินการดังกล่าวยังคงต้องอยู่ภายใต้หลักการที่เหมาะสม โปร่งใส และมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน

นอกจากนี้ หลักการสำคัญเกี่ยวกับการแจ้งให้เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลทราบ (Privacy Notice) เมื่อมีการเก็บ รวบรวมข้อมูล โดยหน่วยงานจะต้องแจ้งวัตถุประสงค์ของการเก็บข้อมูล ระยะเวลาการเก็บรักษาข้อมูล สิทธิของ

เจ้าของข้อมูล และช่องทางการติดต่อของหน่วยงาน เพื่อให้เจ้าของข้อมูลรับทราบและสามารถใช้สิทธิตามกฎหมายได้อย่างเหมาะสม การแจ้งข้อมูลดังกล่าวถือเป็นหลักการสำคัญที่สะท้อนถึงความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานรัฐ

การบริหารจัดการข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่

- 1) ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล (Data Controller) ซึ่งเป็นหน่วยงานหรือบุคคลที่มีอำนาจในการกำหนดวัตถุประสงค์และวิธีการในการเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล
- 2) ผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล (Data Processor) ซึ่งเป็นผู้ดำเนินการประมวลผลข้อมูลตามคำสั่งของผู้ควบคุมข้อมูล
- 3) เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล (Data Subject) ซึ่งเป็นบุคคลที่ข้อมูลเกี่ยวข้องกับตนเอง
- 4) เจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (Data Protection Officer: DPO) ซึ่งทำหน้าที่ให้คำแนะนำ ตรวจสอบ และกำกับดูแลการดำเนินงานด้านการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลภายในหน่วยงานให้เป็นไปตามกฎหมาย

สิทธิของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล เป็นหัวใจสำคัญของกฎหมาย PDPA เช่น สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลของตนเอง สิทธิในการขอรับสำเนาข้อมูล สิทธิในการขอแก้ไขข้อมูลให้ถูกต้อง สิทธิในการขอให้ลบหรือทำลายข้อมูล รวมถึงสิทธิในการคัดค้านการประมวลผลข้อมูลในบางกรณี ทั้งนี้ หน่วยงานของรัฐต้องมีแนวทางและกระบวนการรองรับการใช้สิทธิดังกล่าว เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามหลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

กรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจการนำกฎหมายไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง เช่น การเก็บข้อมูลประชาชนเพื่อใช้ในการให้บริการของภาครัฐ การเชื่อมโยงหรือแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงาน รวมถึงการจัดเก็บและรักษาความปลอดภัยของข้อมูลในระบบดิจิทัล ทั้งนี้ การแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงานรัฐสามารถดำเนินการได้ภายใต้ฐานกฎหมายที่เหมาะสม และต้องคำนึงถึงหลักการรักษาความปลอดภัยของข้อมูล รวมทั้งการใช้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

กรณีที่ 1 กรม ก. ทำหนังสือมาขอข้อมูล จาก กรม ข. แนะนำขั้นตอนการปฏิบัติ

1. กรม ก. ทำหนังสือแจ้ง พร้อมชี้แจงฐานกฎหมายที่ใช้มาด้วย (เลือกจากมาตรา 24 25 และ 26)
2. กรม ข. พิจารณาว่า ตรงภารกิจหรือไม่
3. กรม ข. ส่งมอบ หรือ เชื่อมโยงข้อมูลให้เท่าที่จำเป็น

กรณีที่ 2 ได้รับหนังสือขอข้อมูลเพื่อจัดทำ Big Data ของกระทรวงฯ

คำถามที่มักเกิดขึ้น

1. วัตถุประสงค์ ไม่ชัดเจน ไม่แน่ใจว่าต้องการข้อมูลไปทำอะไร ทราบเพียงว่าจัดทำ Big Data และจุดประสงค์คร่าว ๆ
2. ตัดสินยาก ว่าให้ข้อมูลแค่ไหนที่เรียกว่าจำเป็น
3. ถ้าเกิดการละเมิดขึ้น ใครรับผิดชอบ

แนวทางดำเนินการให้ตอบหนังสือกลับไปว่า

1. ยินดีให้ข้อมูล หากขอทั้งหมด ก็จะให้ทั้งหมด

2. แจ้งให้ทางปลายทาง ดูแลข้อมูลในฐานะ Data Controller ของข้อมูลที่ รวมเป็น Big Data นั้นด้วย กรณีที่ 3 ทำอย่างไรให้งานคล่องตัว ไม่เป็นภาระ

แนวทางดำเนินการ

จัดทำข้อปฏิบัติในการเผยแพร่ข้อมูล เพื่อให้ผู้ปฏิบัติสามารถปฏิบัติได้เลย โดยไม่ต้องขออนุญาตเป็นครั้ง
อธิบายว่าข้อมูล field ไต สามารถเผยแพร่ได้ในระดับใด (จำแนกระดับการเข้าถึงข้อมูล) เช่น

1. ใช้งานภายใน
2. แชร์ให้หน่วยงานอื่น
3. เปิดสาธารณะ

ตัวอย่าง การจำแนกระดับการเข้าถึงข้อมูล

- 5.2 ระดับการเปิดเผย จะถูกกำหนดให้เหมาะสมตามขอบเขตที่สามารถเปิดเผยได้ ซึ่งประกอบด้วย
- ระดับที่ 1 ข้อมูลที่สามารถเผยแพร่สู่สาธารณะ ได้ในทุกรูปแบบ รวมทั้งเชื่อมโยงไปสู่แหล่งข้อมูลอื่นๆ
ในระบบที่เกี่ยวข้องกันได้ อยู่ภายใต้เงื่อนไขและข้อกำหนดของสัญญาอนุญาตของศูนย์ข้อมูล
เปิดภาครัฐ
- ระดับที่ 2 ข้อมูลที่สามารถเปิดเผยให้กับบุคคลหรือองค์กรเป็นรายกรณี แต่ต้องมีการจำกัดตัวแปรอันที่
อาจเชื่อมโยงถึงบุคคลใดบุคคลหนึ่งได้
- ระดับที่ 3 ข้อมูลที่สามารถเปิดเผยได้เฉพาะข้อมูลเชิงสรุปหรือเชิงสถิติ เท่านั้น
- ระดับที่ 4 ข้อมูลที่เปิดเผยได้เฉพาะหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย
- ระดับที่ 5 ข้อมูลที่ไม่เปิดเผย หรือไม่จำเป็นต้องเปิดเผยให้หน่วยงานหรือบุคคลภายนอกองค์กร จะเข้าถึง
ได้เฉพาะผู้ได้รับอนุญาตเท่านั้น

ตัวอย่าง การจำแนกระดับการเข้าถึงข้อมูล

- 5.3 ข้อปฏิบัติในการเผยแพร่
- 5.3.1 ข้อมูลที่มีระดับการเปิดเผยระดับที่ 1 จะมีการประสานกับสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์
(องค์การมหาชน) เพื่อเผยแพร่ผ่านศูนย์ข้อมูลเปิดภาครัฐ โดยอยู่ภายใต้เงื่อนไขและข้อกำหนดของ
“สัญญาอนุญาตให้ใช้ข้อมูลภาครัฐแบบเปิดของประเทศไทย”
- 5.3.2 ข้อมูลที่มีระดับการเปิดเผยระดับที่ 2 สามารถเปิดเผยข้อมูลได้ถึงระดับ รายบุคคล แต่ต้องมี
ข้อมูลซึ่งถึงตัวบุคคล และทำข้อมูลส่วนบุคคลบางอย่างให้ยากจนจนไม่สามารถบ่งชี้ถึงตัว
เจ้าของข้อมูลได้ เช่น บล็อกเพียงปีเกิด หรืออำเภอที่อยู่ ของบุคคลนั้น กองป้องกันการบาดเจ็บ
สามารถเผยแพร่ให้ผู้เกี่ยวข้องหรือร่อนนำไปใช้ประโยชน์ได้โดยไม่ขัดต่อกฎหมาย
- 5.3.3 ข้อมูลที่มีระดับการเปิดเผย ระดับที่ 3 และระดับที่ 4 มอบหมายให้กองป้องกันการบาดเจ็บ
สามารถจัดทำเป็นสารสนเทศเผยแพร่ได้ โดยผ่านช่องทางของหน่วยงานหรือช่องทางที่ผู้ควบคุม
ข้อมูลกำหนด หรือจัดทำเป็นรายงานเผยแพร่เพื่อการแก้ไขปัญหา หรือรายงานต่อผู้บริหารหรือ
หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยผู้ที่เข้าถึงต้องเป็นเจ้าหน้าที่ของกองป้องกันการบาดเจ็บที่ถูกมอบหมาย
หรือที่ผู้ควบคุมข้อมูลกำหนด

ประโยชน์ที่ได้รับต่อตนเอง

หลักสูตรดังกล่าวช่วยเสริมสร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการสำคัญของกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (PDPA) รวมถึงแนวทางการปฏิบัติสำหรับหน่วยงานภาครัฐในการบริหารจัดการข้อมูลส่วนบุคคลอย่างถูกต้องและเหมาะสมตามกฎหมาย ความรู้ที่ได้รับสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการเก็บรวบรวม การใช้ และการเปิดเผยข้อมูลของหน่วยงานภาครัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังช่วยเพิ่มความตระหนักในการคุ้มครองสิทธิของประชาชนด้านข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาระบบรัฐบาลดิจิทัลของประเทศไทยในปัจจุบัน

ประโยชน์ที่ได้รับต่อหน่วยงาน

1. **ควรมีการกำหนดแนวทางการจัดการข้อมูลส่วนบุคคลของหน่วยงาน**
หน่วยงานควรกำหนดแนวทางหรือมาตรการในการจัดเก็บ ใช้ และเปิดเผย
ข้อมูลส่วนบุคคลให้เป็นไปตามหลักการของกฎหมาย PDPA เพื่อป้องกันการ
ใช้ข้อมูลเกินความจำเป็น
2. **ควรจัดทำหรือปรับปรุงเอกสารแจ้งการเก็บข้อมูลส่วนบุคคล (Privacy Notice)**
เพื่อสร้างความโปร่งใสและความเชื่อมั่นต่อผู้รับบริการ
3. **บุคลากรควรได้รับการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล**
เพื่อป้องกันการนำข้อมูลไปใช้ในลักษณะที่อาจก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อหน่วยงาน
4. **การพัฒนาระบบข้อมูลของหน่วยงานให้สอดคล้องกับหลักการคุ้มครองข้อมูล**
ระบบสารสนเทศของหน่วยงานควรมีมาตรการด้านความปลอดภัยของข้อมูล รวมถึงการกำหนดสิทธิ์การ
เข้าถึงข้อมูลตามหน้าที่ความรับผิดชอบของบุคลากร เพื่อป้องกันการเข้าถึงหรือใช้ข้อมูลโดยไม่ได้รับอนุญาต
5. **การสนับสนุนการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงานภาครัฐอย่างถูกต้องตามกฎหมาย**
หน่วยงานสามารถนำแนวทางตามกฎหมาย PDPA มาใช้เป็นกรอบในการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงาน
เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการประชาชนและสนับสนุนการพัฒนารัฐบาลดิจิทัล

